

A táplálkozás aktuális kérdései

ELŐSZÓ

Halmos Tamás

az MTA doktora,
MAZSIHISZ Szeretkórház Metabolikus Ambulancia
fishwash@t-online.hu

Napjainkban a táplálkozás, alultápláltság, elhízás, az evvel kapcsolatos élettani, klinikai, pszichológiai, társadalmi és szociológiai kérdések a közbeszéd előterében vannak. A világban az elhízás járványszerű méreteket öltött, ez alól hazánk sem kivétel. A lapunk által összeállított blokk első munkája Józán Péter epidemiológiai megközelítésű cikke. Józán Péter orvos-epidemiológus hangsúlyozza: először fordul elő, hogy a hiányos táplálkozás, a malnutrició kétmilliárd ember esetében elhízást jelent. Új jelenség tehát, hogy a szegénység körében ma jelentős részben az obezitás dominál. Hivatkozik az Országos Élelmezés-tudományi Intézet által végzett Táplálkozás és Tápláltsági Állapot vizsgálatára hazánkban, mely a Központi Statisztikai Hivatal által irányított felvételhez csatlakozott. Ennek eredménye, hogy hazánkban az elhízottak aránya a lakosság közel kétharmadát teszi ki.

Halmos Tamás és Suba Ilona cikke az elhízás élettani kialakulásával foglalkozik, majd az obezitás klinikai következményeit taglalja. Bár kétségtelen, hogy az elhízás számos idült, nem fertőző betegségre teremt hajlamot (2-es típusú cukorbetegség, szív-és érrendszeri kórképek, egyes daganatfélések), újabb egy

más megfontolás is napvilágot látott. Nevezetesen az „obezitás-paradoxon” jelenséget ismertetik, melynek lényege abban áll, hogy bizonyos kórképek esetében az elhízásnak protektív szerepe lehet. Az ugyancsak legújabb felismert „obezitás-éhség” paradoxon pedig elsősorban az Egyesült Államok hajléktalan népességében vált ismertté. Kiderült, hogy bostoni hajléktalanok között az elhízás 57%-os gyakoriságúnak bizonyult. Úgy tűnik, hogy az elhízás sem minden esetben jelent betegségre hajlamosító tényezőt.

Bass László munkája a gyermekszegénységet állítja fókuszba. Kiemeli, hogy eddig a szociológiai munkák javarésze nem foglalkozott külön a gyermekszegénység kérdéskörével. Szerinte a gyermekszegénység sajátos természetű jelenség, gyermekek között a szegénység aránya még nagyobb, mint az összlakosságban. A tizenhét év alatti fiatalabb életkorúak között 23% él szegénységben. Mi az uniós rangsor alsó harmadában foglalunk helyet. Hivatkozik a „deprivációs index” fogalmára (szükségletkielégítettség mértéke) mely szerint csak Romániát és Bulgáriát előzzük meg. Az index nálunk 31,9%, vagyis ennyi hazánkban a nélkülöző gyermek, fia-

talkorú. Reprezentatív hazai adatait a szoptatásra, a gyermekek táplálkozására vonatkozóan a szécsényi kistérségből nyeri, ezek szerint sajnos nem adnak okot optimizmusra.

Rodé Magdolna és Gaál András munkája a kövérség és a rosszindulatú daganatok összefüggéseivel foglalkozik. A szerzők kiemelik, hogy a globalizáció, a kövérség és a rák szorosan összefüggő fogalmak és jelenségek. Kiemelik, hogy számos tényező növeli a daganatok előfordulási arányát, így a táplálékok fajtái, az alkohol, az ülő, inaktív életmód.

Foglalkoznak a korai megelőzés, a szűrővizsgálatok jelentőségével, kivitelezhetőségükkel. Elgondolkodtató, hogy a felnőttkorban észlelt rohamosan növekvő daganatos betegségek gyökerei a gyermek-serdülőkorú kövérségben találhatók. Ez a felismerés egyúttal a hatásos megelőzés eszközei felé is irányt mutat.

Forgács Attila, Forgács Dalma és Forgács Dóra közös munkája a glObesity, a tömeges elhízás pszichológiájával foglalkozik, érdekes megközelítésben.

Az evés különböző pszichológiai formáit taglalja, így foglalkozik a „nyugalmi evés”, a „védekező evés” és az „agresszív evés” formáival. Kitér a globalizáció hatásaira az elhízásban, így az autó, a hűtőszekrény, a televízió befolyására. Utal a korunkban egyes, sajnos polgárjogot nyert kifejezések valóságtartalmára

az elhízás aspektusából, így a „coca-colonizációra” is. Megszívlelendő, hogy az ismert élettani hatások (éhség, vércukorcsökkenés stb.) mellett számos pszichés tényező is befolyásolja az étkezést, vezethet elhízásra. A számos reklám, a gusztusos csomagolástechnika mind globalizált világunk ma már elengedhetetlen részei.

Összefoglalva: A blokk nem teljesen homogen, de a látszólagos heterogenitás egyúttal rávilágít korunk táplálkozásának és ebből fakadó eltérő következményeinek komplex aspektusaira. Bár a túlsúly, különböző korokban, kultúrákban és etnikumokban is gyakori volt, sőt gyakran a jólét, a gazdagság markerének bizonyult, jelen felgyorsult, „globalizált” világunkban, eltérő formában és általában negatív egészségi következményekkel jár. Különösen szomorú a helyzet hazánkban is, kiemelten a gyermekek esetében, hiszen a hiányos táplálkozás közel kétharmadukat érinti. Az egyik munka – *advocatus diaboli*-ként az elhízás védő hatását ismerteti, rávilágítva az obezitás ellentmondásos következményeire. Úgy tűnik, az elhízás kérdéskörének különböző irányú megközelítése hozzájárulhat az objektív véleményalkotáshoz.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, az evés pszichológiai formái, elhízás-paradoxon*